

Sed insuper, Christus omnes generatim veteris Testamenti libros commendat dicendo : *Scrutamini Scripturas... Illae sunt quae testimonium perhibent de me.* (Joan. v, 39). Item, in historia mali divitis, exhibet Abraham sic loquentem de hujus divitis fratribus : *Habent Moysen et prophetas, audiant illos* (Luc. xvi, 29). Item, in colloquio cum discipulis Emmaus, *incipiens a Moysen et prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quae de seipso erant* (Luc. xxiv, 27). Item, apparens Apostolis dixit : *Haec sunt verba quae locutus sum ad vos..., quoniam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysis, et prophetis et Psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas* (Luc. xxiv, 14).

Jam vero, sub nomine Scripturarum, tunc intelligebatur collectio librorum ex quibus conflabatur canon Judaeorum ; sub nomine Moysis, designabantur omnes libri Pentateuchi ; sub nomine Prophetarum, omnes libri prophetici.

Nonnunquam etiam, occasione data, Christus memorat varia facta quae in veteri Testamento extra Pentateuchum narrantur. Sic, apud Matth. (xii, 39, 42), sermonem habet de Jonae in ventre ceti deglutitione, de ejus praedicatione, de poenitentia Ninivitarum, de regina Sabae venientis ad Salomonem ; apud Lucam (iv, 25, 27), de vidua ad quam Elias missus est, de Naaman quem mundavit Eliseus.

Porro haec omnia satis aperte ostendunt Christum existimasse omnes veteris Testamenti libros, qui suo tempore tanquam sacri habebantur, esse monumenta fide dignissima. Illud autem testimonium, ob Christi

sapientiam et sanctitatem, tot et tantis illustratas miraculis, habet certe robor invictum.

QUAESTIO V^a

Utrum duo Testamenta in eo consentiant, quod adventus Messiae in novo Testamento descriptus, in veteri praenuntiatus fuerit ?

217. Resp. Videri potest quod non.

Etenim, verba Scripturae de liberatore futuro, non sunt vaticinia proprie dicta, sed tantum quaedam populi vota, et desideria liberationis, quae ex Judaeorum animis inter pericula et calamitates prodierunt, et formam propheticam induerunt. Ita Rationalistae.

218. Sed contra dico 1° : *Temporibus nativitatis Christi viguit, apud Judaeos praesertim, expectatio Messiae.*

Per Messiam hic intelligimus aliquem singularem Dei legatum et prophetam, inter omnes alios longe praestantissimum, et qui mitti debuit ad gentis Judaicae, necnon universalem generis humani instaurationem ; qualis fuit certe Christus, ex probatis.

Atqui, hujus Messiae expectationem viguisse, praesertim apud Judaeos, temporibus Christi, constat documentis tum evangelicis, tum profanis.

1° Constat *documentis evangelicis.*

Testatur siquidem Evangelium hanc viguisse, et apud insigniores justos, et apud doctores, et apud plebem.

a) *Apud insigniores justos nationis judaicae ; ut patet ex cantico Zachariae (Luc. I, 68... 78) ; — ex Simeone sene qui responsum acceperat a Spiritu*

sancto, non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini (Luc. II, 26), et qui, in suo cantico, loquitur de Christo tanquam de salutari quod Deus paraverat, ut esset lumen gentium et gloria Israelis (ibid. 30, 31, 32); — ex Anna prophetissa quae (ib. 38) de Christo loquebatur *omnibus qui expectabant redemptionem Israel*; — ex discipulis Joannis Christum interrogantibus: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* (Matth. XI, 3.).

b) *Apud doctiores Judaeos*, videlicet: principes sacerdotum et scribas, qui Herodi sciscitanti *ubi Christus nasceretur?* respondent locum nativitatis ex Michaea indicando (Matth. II, 5); item Pharisaeos quos Jesus sic interrogat: *quid vobis videtur de Christo? cujus filius est?* (Matth. XXII, 42.).

c) *Apud plebem*, ut patet: ex legationibus Judaeorum ad Joannem petentium an esset Christus; (Joan. I, 18... 26) — ex conclamatione populi post panes multiplicatos: *quia hic est vere Propheta qui venturus est in mundum* (Joan. VI, 14), et alia occasione: *Christus, cum venerit, numquid plura signa faciet quam hic facit?* (Joan. VII, 31) — et ex Judaeorum responso: *nos audivimus ex lege quia Christus manet in aeternum.* (Ib. XII, 34.) Ergo constat thesis documentis evangelicis.

2° *Constat documentis profanis.*

Ipsi Talmudistae hanc Judaeorum expectationem testantur. Insuper, factio Herodianorum narratur exinde duxisse originem, quod Herodem uti Messiam haberent, quia tempora Messiae impleta existimabant. Quibus addendum est sic aptissime explicari cur tot pseudomessiae Judaeorum turbas tunc excitaverint;

non enim haec tentassent et obtinuissent, nisi altas in concivium mentibus radices egisset praefata expectatio. Demum, certum est primos Evangelii praedicatores hanc ideam messianam invocasse, et non sine fructu.

Dixi: *praesertim apud Judaeos*. Externas enim gentes haec eadem expectatio invaserat. Invaserat certe Samaritanos, uti liquet verbo mulieris Samaritanae ad Christum: *Scio quia Messias venit* (Joan. IV, 25), et ad incolas Sichar de Christo: *numquid ipse est Christus?* (ib. 29.). Quoad caeteros populos, habemus testimonium Suetonii (De Vespasiano. 4), Taciti (Hist. lib. 5, c. 13), Virgilii in quarta ecloga, et Ciceronis (Lib. 2, de Divinatione). Academia Calcutensis refert quod initio aerae vulgaris, apud Indos, obtinuerit traditio de Messia venturo. Notum est etiam imperii Sinensis ducem Min-Ti, circa annum 65 aerae christianae, ad Occidentem misisse legatos qui quaererent *Sanctum*.

219. Dico 2°: *Expectatio illa Messiae ortum habuit ex vaticiniis veteris Testamenti.*

Prob. 1° *constanti gentis Judaicae testimonio.*

Judaei enim nullam aliam suae expectationis originem unquam allegaverunt. Unde ad Herodis quaesitum ubi Christus nasceretur, sacerdotes et scribae citant verba Michaeae; et Zacharias, in suo cantico, laudans Deum de adventu Messiae, ait: *Sicut locutus est per os sanctorum qui a saeculo sunt prophetarum ejus.* (Luc I, 70). Imo in Talmude, tract. Sanhedrin, cap. Chelek, diserte legitur: Omnes prophetae non vaticinati sunt, nisi de « diebus Messiae », et Maimonides, interpretans tredecim fidei articulos, sic super 2um

loquitur : « Mendacem facit totam Scripturam qui « negat articulum de adventu Messiae. »

Denique, Apostoli aliique Evangelii praedicatores confidenter, adversus Judaeos, attulerunt veteris Testamenti oracula, contententes ea in Christo impleta esse, neque Judaei aliquando responderunt hujusmodi vaticinia non dari.

Prob. 2° *conspeditione librorum veteris Testamenti.*

Illos enim ubique futurum Messiam personare luce clarius est. Sic, post Adae lapsum sermo fit de semine mulieris caput serpentis contrituro ; dein, de semine Abrahae, et Isaac, in quo omnes gentes sunt benedicendae ; dein a Jacob memoratur ille qui mittendus est, et erit exspectatio gentium ; dein, annuntiat Moyses Prophetam singulariter sibi similem, sane in nova lege promulganda. In sexcentis autem aliis locis, promittitur et describitur foedus novum sub aliquo duce magnificentissimis titulis decorato, etc.

Prob. 3° *ipsamet exspectatione Messiae.*

Spes enim tanti beneficii a sola liberrima Dei gratia pendentis, tam late diffundi haud potuisset, nec ita radicari, nec tamdiu conservari, nisi divino promisso maxime claro et noto niteretur. At illud promissum non videtur aliud esse posse nisi quod in veteri legitur Testamento.

Sic igitur respondendum ad id quod objicitur n. 217.

220. Explicatio Rationalistarum est omnino insufficientis. Nam 1° nonnulla oracula circa Messiam praecesserunt Judaeorum tribulationes ; 2° plura eorum annuntiant futuram Messiae passionem, populi rejectionem, urbis templique eversionem, quae certe non

erant in votis Judaeorum ; 3° cureadem non reperiantur apud caeteras gentes multoties etiam calamitatibus oppressas ? 4° cur Judaei, tantopere a pluribus saeculis afflicti, hujusmodi vaticiniis nunc careant ? 5° demum, quo fortuito casu praelaudata oracula in Christo adamussim impleta sint ?

QUAESTIO VI^a

Utrum duo Testamenta consentiant ratione temporis quo Christus advenit ?

(Vide Huet : *Demonst. Evang.*, Migne t. v. — Hooke : *Tract. de relig.*, Migne curs. th. t. 3. — Legrand : *De Incarn.*, Migne curs. th. t. 9. — Wallon : *Vie de N.-S. J.-C.*, p. 410. — *Science catholique*, juillet 1891, p. 759.)

221. Dico 1° : *Tempus quo Christus advenit praenuntiatur in oraculo Jacobaeo.*

Jacob jamjam moriturus sic Judam alloquitur : *Juda, te laudabunt fratres tui.... Non auferetur sceptrum de Juda et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit exspectatio gentium* (Gen. XLIX, 8, 9, 10). Illud oraculum esse messianum eruitur ex antiquissima Judaeorum traditione, et ex recentioribus necnon vetustioribus rabbinis. Constat etiam ex ipso textu : nam revera Messias seu Christus est per antonomasiam ille *qui mittendus est*, et fuit objectum exspectationis gentium.

Atqui praefatum oraculum in Christo impletum est. Per *sceptrum* ibi communiter intelligitur auctoritas tribus constitutiva, qua Judae tribus efformare debuit

communitatem ab aliis separatam, habentem proprios usus propriosque principes. Jam vero, dum aliae tribus, tempore captivitatis, permixtae fuerint, sola tribus Juda servavit suam autonomiam usque ad Christi tempora. Cui autonomiae grave vulnus inflictum est, quando Judaeorum regnum translatum est in Herodem Ascalonitem alienigenam; erat siquidem Herodes genere Idumaeus; penitus vero interiit auctoritas tribus constitutiva, in ultima reipublicae clade sub Tito, ut omnes norunt.

222. Dico 2° : *Tempus adventus Christi praenuntiatum est apud Danielelem.*

In oraculo enim Danielis (IX, 24... 27), agitur de Messia, siquidem ille cujus praedicitur adventus vocatur Christus, Dux, Sanctus sanctorum. Insuper, post illius adventum, consummabitur praevericatio, finem accipiet peccatum, delebitur iniquitas, adducetur justitia sempiterna, implebitur visio et prophetia, novum cum multis pactum confirmabitur, deficiet hostia et sacrificium Judaeorum. Denique, propter praedicti ducis negationem et occisionem, poenas luet gens Judaica multo majores iis omnibus quas solverunt interfectores Prophetarum; nam, non tantum civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo, sed finis ejus erit vastitas, et post finem belli statuta desolatio, et in templo abominatio desolationis, et usque ad consummationem et finem desolatio perseverabit. Atqui haec omnia nonnisi Messiae, seu Christo, conveniunt. Ergo oraculum illud est certo messianum.

Jam vero tempus quod in illo assignatur optime concordat cum tempore in quo Christus apparuit.

Etenim, 1° Judaicae gentis reprobatio, eversio civitatis et templi, praecise locum habuerunt paulo post Christi occisionem uti dicitur in Daniele.

2° Praeterea, juxta idem oraculum : *Ab exitu sermonis ut iterum aedificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem et hebdomades sexaginta duae erunt... et in dimidio hebdomadis deficiet hostia*, scilicet per sacrificium Crucis. (Dan. IX, 25. 27.) Certe ibi agitur non de hebdomadibus dierum, quia tantillum tempus omnibus annuntiatibus haud poterat sufficere, sed de hebdomadibus annorum, quarum mentio fit in Levit. xxx. 8. Ergo, ab edicto ut iterum aedificetur Jerusalem usque ad Christi occisionem, effluere debuerunt hebdomades annorum sexaginta novem cum dimidio hebdomadis, id est anni 487.

At quodnam sit edictum illud a quo numerantur anni? Non est edictum Cyri, nec edictum Darii, quae duo edicta non urbis, sed templi solius instaurationem respiciunt. Praeter haec autem, non remanent nisi duo edicta Artaxercis Longimani, unum editum septimo sui regni anno, aliud vigesimo. Inter auctores non constat utrum Daniel loquatur de primo an de secundo, sicut nec de anno quo Artaxerces regnare coepit.

Qui asserunt sermonem esse de edicto primo, supponunt, cum multis historicis, Artaxercem regnare coepisse anno ante Christum 464. Ergo, anno 458, qui est regni septimus, editum est decretum. At, juxta opinionem apud peritos receptam, Christus quatuor annis ante aeram vulgarem natus est; mortuus est igitur anno 29, quibus viginti novem annis si addantur anni 458, habentur praecise 487.

Qui contendunt sermonem esse de secundo edicto quod vigesimo Artaxercis regnantis anno datum est, supponunt cum nonnullis historicis, hunc regem associatum esse patri suo Xerxes, anno 473. Vigessimus itaque annus erit 454; quibus annis, si addantur 33 anni aerae vulgaris, habemus annos 487 a Daniele praefixos.

223. Dico 3° : *Tempus adventus Christi praenuntiatum est apud Prophetas Aggaeum et Malachiam.*

Deus Judaeos moerentes ex comparatione posterioris templi cum priore, sic per Aggaeum consolatur : *Adhuc unum modicum, et ego commovebo coelum et terram, et mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet Desideratus cunctis gentibus, et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissimae plus quam primae, dicit Dominus exercituum, et in loco isto dabo pacem.* (Agg. II, 7... 10.)

Postea, Malachias, ut Judaeos ad templi sanctificationem hortaretur, Deum sic loquentem inducit : *Ecce ego mitto angelum meum, et praeparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad templum suum Dominator quem vos quaeritis, et angelus testamenti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus exercituum.* (Malach. III, 1.)

Certe haec duo oracula sunt messiana. Nam, 1° ille qui dicitur venturus, vocatur Desideratus cunctis gentibus, Dominator quem Judaei quaerunt, Angelus testamenti quem volunt, imo Dominus templi ipsius, et haec omnia soli Messiae competunt; 2° ad illius adventum coeli movendi sunt et terra, et mare, et omnes gentes,

majoremque habebit, propter eum, gloriam novum templum quam prius, licet templum Salomonis magnificentia auri et argenti multum antecelluerit; iterum hi eximii characteres Messiam evidenter designant.

Atqui eadem oracula in Christo impleta fuerunt. Prophetant enim Messiam venturum esse stante adhuc templo Zorobabelico, illudque praesentia sua illustraturum. At Christus ipse revera visitavit templum Zorobabelicum, quod paulo post eversum est. Ergo.

QUAESTIO VII^a

Utrum duo Testamenta consentiant ratione eorum quae de Christo praenuntiata fuerunt?

224. Dico 1° : *Nonnullae Christi adventus circumstantiae, in oraculis propheticis, accurate describuntur.*

1° Jam vidimus nuntiatum fuisse quod Christus ex familia Abrahae, per Isaac et Judam descenderet. Idem dic de ejus nativitate ex domo et familia David. Sic Isaias (XI, 1.) : *Et egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet... Qui stat in signum populorum; ipsum gentes deprecabuntur.* Sic Jeremias (XXIII, 5, 6.) : *Suscitabo David germen justum, et regnabit rex, et sapiens erit; et faciet judicium et justitiam in terra; ... et hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus justus noster.*

2° Christus conceptus est de virgine. At legimus apud Isaiam (VII, 14) : *Dabit Dominus ipse vobis signum : ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Ille conceptus, nisi foret virgineus, immerito daretur in signum;

nullus autem, praeter Christum, dictus est a virgine conceptus.

3° Christus natus est in Bethlehem Judae. Atqui id praedixit Michaeas (v, 2) : *Et tu, Bethlehem Ephrata... ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus aeternitatis..., et magnificabitur usque ad extremos terrae.*

4° Publicum Christi ministerium praevenit Joannes Baptista, ut ipsi viam pararet. Porro, Isaias verbis magnificis loquens de futura per Messiam salute, pergit (xl, 3) : *Vox clamantis in deserto : parate vias Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri;* et Malachias (iii, 1) : *Ecce ego mitto angelum meum et praeparabit viam ante faciem meam.*

5° Apparitio Christi non fuit terrificata, nec cum apparatu majestatis, sed in paupertate et humilitate; et veniens in Jerusalem, die Palmarum, sedit super asinam et pullum asinae. Jam vero, sic legimus apud Zachariam (ix, 9) : *Exulta satis, filia Sion; jubila, Jerusalem. Ecce Rex tuus veniet tibi justus et salvator; ipse pauper et ascendens super asinam et super pullum filium asinae.*

225. Dico 2° : *Varia Christi munera ea sunt quae ab oraculis Judaicis Messiae tribuuntur.*

1° Christus fuit legislator. Atqui Deus ad Moysem dixit : *Prophetam suscitabo eis similem tui* (Deut. xviii, 18), id est, prophetam qui erit singulariter Moysi similis. Moyses autem id habuit inter omnes alios prophetas singulare, quod novam legem promulgavit. Ergo novus ille propheta venturus dabit et ipse legem novam.

2° Christus fuit *praeco et doctor*. Porro Psalmista Messiam sic loquentem exhibet : *Ego autem constitutus sum... ab eo... praedicans praeceptum ejus* (Ps. ii, 6); et apud Isaiam Deus dicit : *Ecce testem populis dedi eum, ducem ac praeceptorem gentibus* (Is. lv, 4).

3° Christus fuit *thaumaturgus*. Id autem annuntiat Isaias, dicendo : *Deus ipse veniet et salvabit vos. Tunc aperientur oculi caecorum, et aures surdorum patebunt. Tunc sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum* (Is. xxxv, 4, 5, 6).

4° Christus fuit *sacerdos*, offerens sacrificium in pane et vino, ad instar Melchisedech, instituens sacrificium in omni loco offerendum, et assumens sacerdotes, etiam ex gentibus. Atqui, ex Psalmo (cix, 4), sic Deus ad Messiam : *Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech;* apud Malach. (i, 10) promittitur novae oblationis veteri substitutio, sic : *Munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur et offertur nomini meo oblatio munda; et apud Isaiam, sic de gentibus Dominus (lxiv, 21) : et assumam ex eis sacerdotes et levitas.*

226. Dico 3° : *Passio Christi prophetata est in veteri Testamento.*

Legantur psalmi 21us, et 68us, et caput Isaiiae 53um; crederes illos Prophetas non rem futuram praedicere, sed, tanquam dominicae passionis testes oculatos, factum praeteritum enarrare.

Psalmus xxi, 7, minutatim describit Christi opprobria : *Ego autem sum vermis et non homo, oppro-*

brium hominum et abjectio plebis. Omnes videntes me deriserunt me; locuti sunt labiis et moverunt caput: speravit in Domino, eripiat eum; item crucifixionem (ibid. 16): Foderunt manus meas et pedes meos; item, divisionem vestimentorum et sortem missam super tunicam (ibid. 18): Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem. Eadem fere reperire est in psalmo LXVIII, qui insuper addit (v. 22): Et dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto.

Isaias, cap. LIII, exhibet Messiam tanquam *despectum et novissimum virorum, virum dolorum, qui vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit; quasi leprosum, et percussum a Deo et humiliatum, qui vulneratus est propter iniquitates nostras... , cujus livore sanati sumus; in quo posuit Deus iniquitatem omnium nostrum... , qui non aperuit os suum; sicut ovis ad occisionem... et quasi agnus coram tondente se obmutescet... , et pro transgressoribus rogavit.*

Multa autem alia similia leguntur apud caeteros Prophetas, quae brevitatis causa praetermittimus. Sufficiat citare Zachariam (XI, 12): Deus ipse, ibidem, pastoris personam gerens, conqueritur quod a populo suo triginta argenteis appretiatum fuerit, jubetque tale pretium in domum Dei projici ad statuarium, hebraice figulum: *Appenderunt mercedem meam triginta argenteis. Et dixit Dominus ad me: projice illud ad statuarium, decorum pretium quo appreciatus sum ab eis; et tuli triginta argenteos, et projeci illos in domum Domini ad statuarium.* Quomodo luculentius, quamvis symbolice, describi potuit pactum

Judae Iscariotis cum Judaeis de Christo pro triginta argenteis tradendo, et pretii ab eo accepti projectionem in templo, ex quo pretio emptus est ager figuli?

227. Dico 4°: *Fata Christi gloriosa in veteri Testamento pariter annuntiantur.*

1° De Christi resurrectione sic Ps. xv, 9, 10, ubi David in persona Messiae dicit: *Caro mea requiescet in spe; quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitae; sic etiam Isaias XI, 10: erit sepulcrum ejus gloriosum.*

2° Ingens Christi triumphus, ex ipsius passione procedens, annuntiat per Isaiam his verbis: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longaevis, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit et saturabitur. In scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, et iniquitates eorum ipse portabit; ideo dispertiam ei plurimos, et fortium dividet spolia. (Is. LIII, 10, 11, 12.)*

3° Gentes ad Deum per Messiam convertendas multis in locis declaratur. Satis sit appellare Isaiam (II, 2): *Et erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi et dicent: venite, et ascendamus ad montem Domini, et montem Dei Jacob; et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis ejus; quia de Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem.*

4° Regnum denique Christi ubique terrarum dila-